

Ostrovny odporu.

Mezi první a druhou moderností 1985–2012

1 O výstavě

Vznikla ze vzdoru proti uniformitě, převládajícím konvencím a nudě. Těmito slovy lze snad nejlépe charakterizovat více než dvě stě uměleckých děl z let 1985–2012, která od 9. března do 1. července 2012 představuje Akademie výtvarných umění v Praze a Národní galerie v Praze na společné výstavě *Ostrovny odporu. Mezi první a druhou moderností 1985–2012*. Náročný projekt je jedním z výsledků pěti let práce Vědecko-výzkumného pracoviště Akademie výtvarných umění v Praze. Kurátoři výstavy, manželé Jana a Jiří Ševčíkovi a Edith Jeřábková se v jeho rámci pokusili zmapovat to nejzajímavější z české výtvarné scény uplynulých dvou desetiletí.

Způsob instalace *Ostrovny odporu* ve Veletržním paláci probouzí četné asociace. Prostřednictvím některých částí výstavního prostoru můžeme nahlédnout zpět v čas, do poloviny 80. let minulého století, kdy jako zjevení zapůsobily na tehdejší návštěvníky improvizované výstavy v kulturních střediscích na Opatově, v Blatinách či v Makromolekulárním ústavu ČSAV v Praze na Petřinách. Mimo oficiální galerie a zavedené výstavní prostory se tehdy poprvé veřejně prezentovali mladí tvůrci, kteří s sebou přinášeli hravost, novou formu kresby a malby, narážky na tabuizované kapitoly historie i skrytou polemiku s estetickým kánónem tehdy již zcela konvencionalizované avantgardy a abstraktního umění. Na přelomu 80. a 90. let se pak tato generace, jejíž díla kolem roku 1985 předjímalá opojnou atmosféru změny, vydala na pout' po významných evropských galeriích, aby se stala součástí velké konfrontace umění posledních desetiletí, vznikajícího na obou stranách někdejší železné opony.

Výstava OSTROVNY ODPORU.
Mezi první a druhou moderností 1985–2012
pohled do expozice

Postmoderní záliba v archivech, v reminiscencích, v utajených i explicitních narážkách činí z *Ostrovny odporu* mimořádně přitažlivou expozici českého umění posledních dvou dekad. Náznakové rekonstrukce někdejších slavných výstav navíc nesou díky vzácně zachovaným a mnohdy déle než dvě desetiletí nevystaveným obrazům, plastikám a dalším artefaktům nezaměnitelný punc autenticity. Výstava reprezentativním způsobem přibližuje tvorbu více než sedmdesáti umělců, kteří se sice začali prosazovat v podmínkách postupně se rozkládajícího normalizačního režimu, ale k vrcholu své tvorby dospěli až v 90. letech minulého století. Zastoupena však je i generace, která vtiskla svůj způsob vidění světa výtvarnému umění až po roce 2000. V rámci *Ostrovny odporu* se tak setkáváme i s neaktivnějšími účastníky současné umělecké scény. Kurátoři přitom za všech okolností usilovali o to, aby ve výběru exponátů převažovala stylová a formotvorná díla, jejichž vliv je dále sledovatelný. Vedle předmětů ze sbírek Národní galerie v Praze jsou nyní ve Veletržním paláci k vidění také obrazy a plastiky z majetku Galerie hlavního města Prahy, Galerie Benedikta Rejta v Lounech, Moravské galerie v Brně, Muzea umění Olomouc či Galerie Klatovy/Klenová a velkého počtu soukromých sběratelů.

Každý pokus o bilanci či kolaudaci výtvarného umění posledních pětadvaceti let vždy nevyhnutelně zůstane subjektivním autorským dílem. O *Ostrovech odporu*, výstavě, v jejímž názvu se skrývá narážka na jeden z aktuálních esejí filozofa Václava Bělohradského, to samozřejmě platí také. Projekt *Mezi první a druhou moderností 1985–2012* se však současně opírá

o rozsáhlou dokumentaci, obsaženou nejen ve výstavním katalogu, ale i v objemné antologii dobových textů historiků umění, kritiků, filosofů a sociologů, vycházející současně se zahájením výstavy. Jde o mimořádně komplexní a zasvěcený pokus, který představuje novou etapu v poznávání nedávného vývoje umění v Čechách. Výstava *Ostrovy odporu* je sama o sobě odvážným tvůrčím činem, ukazujícím publiku, že hledání nového jazyka umění bylo a zůstává procesem nejen složitým, ale také přirozeně inspirativním, neustále překvapujícím a mnohdy zábavným.

„Ostrovy odporu otevírá Národní galerie dveře i prostor k prezentaci současného umění prostřednictvím autorských výstav silných kurátorských osobností. Považujeme je za první čin, po němž budou následovat další projekty,“ řekl Vladimír Rösel, generální ředitel Národní galerie v Praze.

Jiří Skála, *Anarchismus*, z cyklu *Koncentrovaná Helvetika*, 2003
akryl, plátno, Sbíрка Marek

2 Vzdělávání

DOPORUČENÁ TÉMATA:

akční umění
umění politicky či sociálně angažované
dokumentace a prezentace umění akce
nové technologie a současné umění

NÁMĚT K ČINNOSTI V GALERII A VE ŠKOLE

NENÍ TO JEDNO...

Motivace

Současné umění má mnoho podob. Spolu s pracovním listem, který jsme pro vás připravili, můžete prozkoumat jednu zajímavou oblast snah současných umělců a umělkyň, umění, které se zaměřuje na reflexi a zviditelnění sociálních nebo politických témat.

Úvod

2. patro, expozice umění 60. let 20. století (pracovní list číslo 1)

1) Prozkoumejte stálou expozici českého umění 60. let 20. století ve 2. patře Veletržního paláce. Soustřeďte se na dílo Milana Knížáka *Demonstrace jednoho* a diskutujte o něm. Věnujte se pojmu akční umění (o něm se můžete dozvědět ve stručnosti v oranžovém rámečku). *Co vás na dílu zaujme? Co přineslo divákům, co autorovi? Setkali jste se sami s nějakou uměleckou akcí? (Např. fiktivní atomový výbuch v pořadu ČT2 Panoráma v roce 2007 realizovaný skupinou Ztohoven či akce Romana Týce Semaforů z roku 2007, při které Týc nahradil panáčky ze semaforů panáčky, kteří venčí psi, vedou děti, moči apod.). Jak na vás akce, kterou jste zažili, zapůsobila?*

Akční umění

Pojmem akční umění je označován umělecký proud formulující se od 50. let 20. století. Již od počátků 20. století můžeme sledovat experimenty umělců, které vedly k proměně zažitých představ o umění (např. Marcel Duchamp a jeho ready-mades). Ve druhé polovině 20. století pak vznikla potřeba narušit hranici vedenou mezi uměním a životem. Umělci se rozhodli propojovat nejen různé umělecké druhy (výtvarné umění, hudbu, tanec, poezii...), ale také samotné umění s běžným životem. Vyšli se svým uměním mezi diváky, popřípadě vymýšleli takové akce, při nichž hranice mezi divákem a aktérem zcela zmizela. Cílem těchto akcí bylo nabídnout zapojení do nečekané, výjimečné aktivity, která umožní zapomenout na obvyklé starosti, zvyky či předsudky a naopak přinese ozvláštňení a obohacení života účastníků. Umělci tedy nevytvářeli klasické obrazy, sochy, ale soustředili se na nové formy umění, jakými byly akce, happeningy atd. Vzhledem k nehmotné povaze akčního umění pak volili fotografie, zápisky apod. k zaznamenání svých akcí a jejich další prezentaci. Jednou z důležitých akcí je i práce Milana Knížáka *Demonstrace jednoho* z roku 1964. Více o ní si můžete přečíst přímo na panelu vedle vystavené fotografie.

2) Poté, co vše prodiskutujete, pracujte s pracovními listy č. 1.

3) Po skončení samostatné práce s pracovním listem vytvořte trojice a vzájemně si představte své zápisky. Poté diskutujte celá třída dohromady. V čem jsou si obě demonstrace podobné? Co je odlišuje?

Po skončení diskuse se přesuňte do výstavy *Ostrovy odporu* v 1. patře.

Pokračování

1. patro, výstava Ostrovy odporu.

Mezi první a druhou moderností 1985–2012 (pracovní list číslo 2)

1) Projděte se výstavou a zaměřte se na tato díla:

Kateřina Šedá: Nic tam není

Rafani: Demonstrace demokracie

Ládví: Dokumentace 2005–2008

Barbora Klímová: REPLACED–BRNO–2006

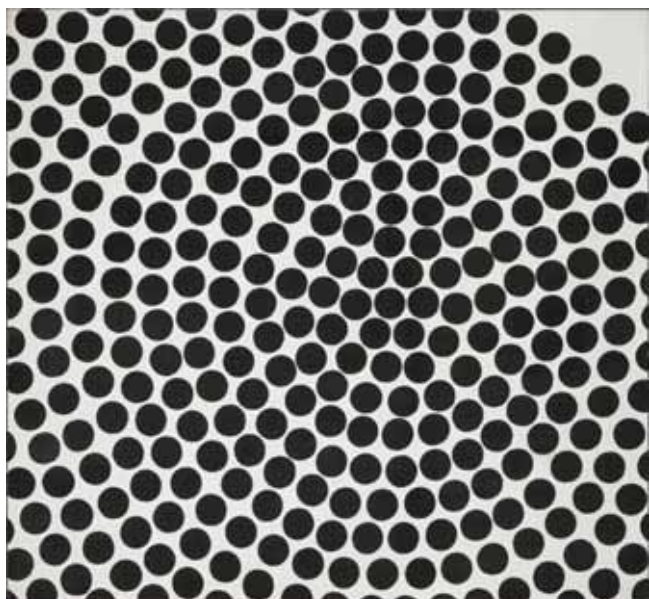
Přečtěte si doplňující informace z pracovního listu č. 2 o každé z akcí.

2) Sami za sebe vyberte dílo, které vás nejvíce zaujalo, a napište proč. Odpovězte i na další otázky v pracovním listě týkající se vybraného díla.

3) Všichni společně obejděte díla. Představte si svoje postřehy o díle a poté diskutujte o otázkách z pracovního listu.

4) Navrhněte ve trojicích vlastní akci, která by se zaměřila na některý z těchto jevů:

- něco, co se děje v okolí vašeho domova či školy a zůstává většině lidí utajeno
- něco, co se děje na internetu - zajímavý jev, o kterém možná ví jen málo lidí
- něco, co se děje u vás ve škole a chtěli byste o tom vyvolat diskusi
- jiné téma společensky zajímavé nebo citlivé podle vašeho výběru

Stanislav Diviš, *Hustoty hmoty V*, 1988
akryl, plátno, soukromá sbírka

Při návrhu akce zvažte, jak by akce probíhala, kdy, kde, kdo by ji realizoval a zúčastnil se jí a jaká by byla její dokumentace. Co by akce přinesla? Jaké by to mělo dopady přímo na vás? A na vaše okolí?

5) Představte si vzájemně své nápady. Pokud jde akce zrealizovat přímo v galerii nebo třeba před ní, realizujte ji.

Úkol do školy

Akci zrealizujte a dokumentaci prezentujte v další hodině výtvarné výchovy. Dokumentaci své akce nám můžete zaslat na adresu akceostrovy@ngprague.cz a my vaši prezentaci zveřejníme v katalogu ve Studiu, které je součástí výstavy.

VAZBY NA UČIVO RVP G

Oblast Umění a kultura

- výtvarné umění jako experimentální praxe z hlediska inovace prostředků, obsahu a účinku
- vliv uměleckého procesu na chápání reality
- publikum a jeho účast v uměleckém procesu

Oblast Člověk a společnost

- občanská práva a povinnosti
- vliv jedince na společenské dění v obci či státě

Josef Bolf, *Bez názvu*, 2004
akryl, plastové fólie, barevné šelaky, plátno, Wannieck Gallery

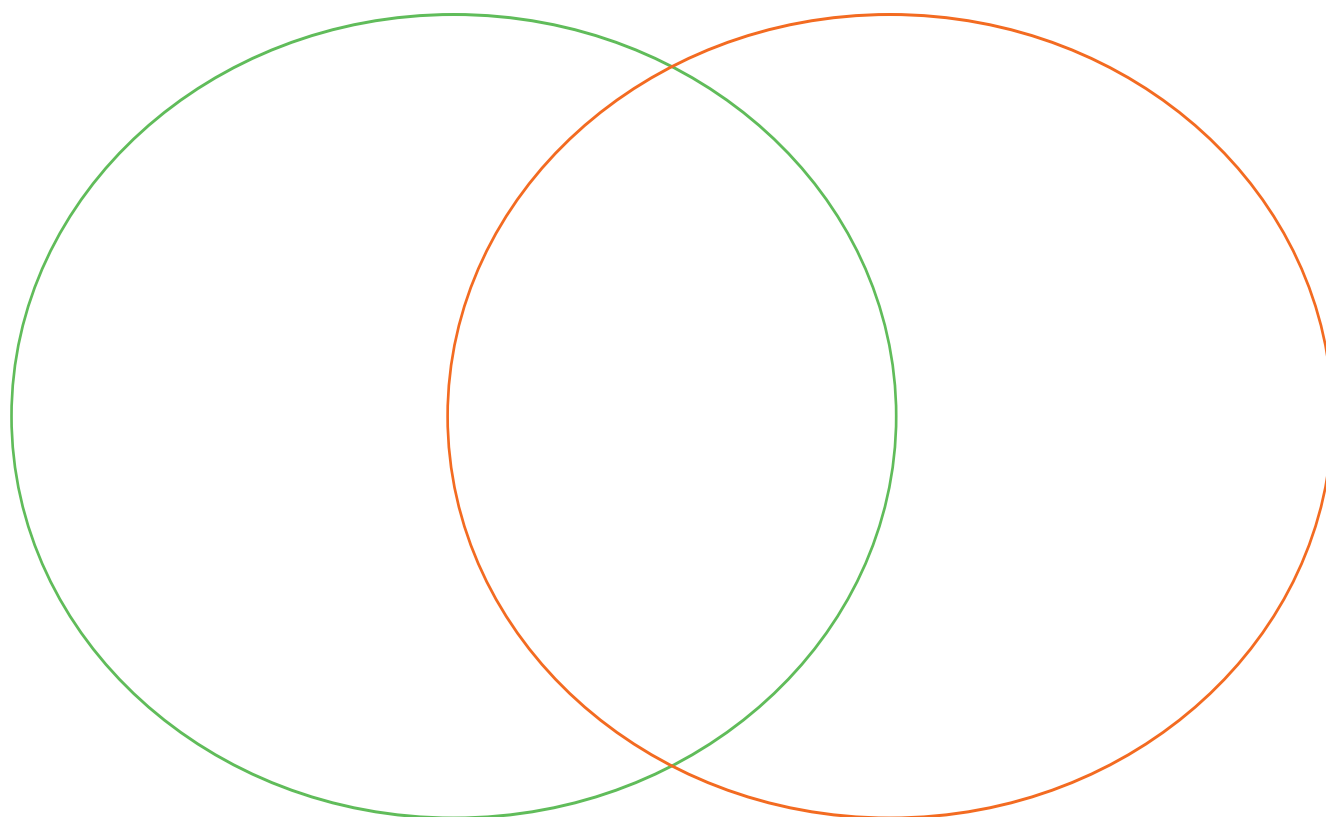
NENÍ TO JEDNO

Pracovní list číslo 1 k výstavě Ostrovy odporu

Ve dvou diagramech porovnejte Knížákovu Demonstraci jednoho s demonstrací reálnou. Do průniku diagramů zaznamenejte vše, co je jim společné, do zbytku elips pak to, co Knížákovu akci a reálnou demonstraci odlišuje. Pro inspiraci se můžete podívat, jak jsme pro vás porovnali prostřednictvím diagramů obraz a sochu. Pracujte individuálně.

Milan Knížák, *Demonstrace jednoho*
16. 12. 1964

Demonstrace studentů
proti reformním plánům ministra školství,
české vysoké školy, Týden neklidu, 27. 2.–2. 3. 2012

OBRAZ

společné znaky soch a obrazů

SOCHA

- dvojdimenzionální = plošné dílo
- malován barvami většinou na plátno
- divák může sledovat obraz z jednoho stanoviště
- věší se na stěnu
- zpravidla namalován mnoha barvami

- umělecké dílo
- určeno pro diváka
- může vzbuzovat pozitivní i negativní emoce
- prezentován v galeriích
- je obvykle prodejná
- existují sběratelé, kteří ho chtějí získat
- jde o originál

- prostorové dílo
- tvořena z kovu, hlíny, kamene apod.
- divák při prohlížení obchází dílo dokola
- instaluje se zpravidla do prostoru
- většinou má jen jednu barvu

NENÍ TO JEDNO

Pracovní list číslo 2 k výstavě Ostrovy odporu

Projděte se výstavou a zaměřte se na tato díla:

Kateřina Šedá: Nic tam není

Rafani: Demonstrace demokracie

Ládví: Dokumentace 2005–2008

Barbora Klímová: REPLACED–BRNO–2006

Přečtěte si doplňující informace z druhé strany pracovního listu č. 2 o každém z děl.

Poté vyberte dílo, které vám osobně připadá nejzajímavější.

1) Vybral/a jsem dílo/ akci:

..... (název)
..... (jeho autor)

2) Zdůvodněte prosím svůj výběr. Proč vás právě toto dílo zaujalo?

.....
.....
.....
.....
.....

3) Čemu z běžného života se tato akce podobá?

.....
.....
.....
.....
.....

4) Co realizace akce přinesla umělkyni či umělci, který ji vymyslel a zrealizoval?

.....
.....
.....
.....
.....

5) Jak asi reagovali lidé, kteří akci sledovali, náhodně se s ní setkali nebo se jí osobně účastnili?

.....
.....
.....
.....
.....

6) Jak byste na akci reagovali vy?

.....
.....
.....
.....

Doplňující texty

BARBORA KLÍMOVÁ

„Pro svůj projekt *REPLACED—BRNO—2006* jsem vybrala pět akcí od pěti performerů, které se uskutečnily v ČSSR v 70. a 80. letech. Kritériem výběru bylo především to, že akce proběhly – nebo mohly proběhnout – ve veřejném prostoru. Spíš než komponované, jednoznačně identifikovatelné performance mému záměru vyhovovala gesta nebo události, které hraničily s běžným chováním. Zajímalo mě, jakým způsobem se veřejný prostor a vše, co s ním souvisí (politika, urbanismus, architektura, ale i společenské konvence a pravidla spojená s určitými místy), proměnil. Opakovala jsem jednotlivé akce v různých prostředích, abych zjistila, jestli a jaké tu jsou rozdíly. Setkala jsem se s téměř všemi autory původních akcí a povídala si s nimi o jejich zkušenostech a důvodech, proč své akce uskutečnili. Ukázalo se, že vedle sondy do veřejného prostoru bude můj projekt reflektovat i proměnu toho, jakým způsobem se na jejich akce díváme dnes. Zjednodušeně tedy šlo o to, co se stane, když přemístím dříve zaznamenané gesto do zcela proměněné reality.“¹

Více na <http://vvp.avu.cz/idatum/search/autori-109>

LÁDVÍ

Skupina Ládví od roku 2005 vytváří akce v prostoru Prahy 8, zejména v lokalitě sídliště Ďáblice a nejbližším okolí (název skupiny je odvozen od nedalekého kopce Ládví). Aktivity skupiny Ládví se pohybují na pomezí umění a veřejně prospěšné činnosti spočívající v pozitivním zásahu do městské krajiny. Jejich příkladem může být instalace držáku na křídly k dětskému hřišti, ostříhání keřů s cílem odhalit za nimi ukrytou plastiku či napnutí nových šňůr na veřejné sušáky prádla. Spoluzodpovědnost za okolí, ve kterém žijí, shrnuje i motto skupiny: „Žijme a tvořme s vědomím jednoty celku, kterou budujeme svojí aktivní přítomností“. Skupinu tvoří čtyři členové, kteří v lokalitě pod kopcem Ládví vyrůstali. Vystudovali zpravidla umělecké školy a mimo tuto společnou práci tvoří i samostatně.

Více na <http://ladviweb.ic.cz/>

RAFANI

Umělecká skupina vznikla v roce 2000 a její aktivity vycházejí ze zájmu o veřejné věci. Rafani v jednom ze svých textů hlásají: „...umění chápeme jako prostředek k uchopování světa, jako nástroj rozšiřování možností vnímání skutečnosti...“²

Akce Demontrace demokracie byla uskutečněna v Praze na Václavském náměstí, pod sochou sv. Václava, kde se odehrála řada klíčových okamžiků českých dějin a kde se dodnes často konají demonstrace. Veřejnost i média byla na akci upozorněna. V předvečer výročí vzniku Československa ve stanovenou dobu Rafani nastoupili před diváky, tři z nich drželi

černo-šedo-bílé napodobeniny české vlajky a čtvrtý je postupně zapaloval. Když napodobeniny vlajek vzplanuly, přítomní policisté aktéry zadrželi a odvezli na stanici. Rafani k Demontrace demokracie vydali toto prohlášení:

“Zkoumáme mezní možnosti demokratického systému, hranici mezi využíváním a zneužitím, rozporný vztah mezi právy a povinnostmi občana vůči státu. Hledáme dnešní obsah pojmů morálka a zodpovědnost. Zajímá nás napětí mezi formou akce a jejím obsahem. Jen důsledným ničením devalvovaných hodnot a symbolů se můžeme přiblížit k jejich původní podstatě. I kladný obsah může mít extrémní podoby vyjádření. Bořit mohou jen ti, kteří věří v lepší budoucnost.“³

Více na www.artlist.cz – hesla *Rafani* a *Rafani východiska*

KATEŘINA ŠEDÁ

Kateřina Šedá je známá jako autorka sociálně laděných projektů, při kterých pracuje s běžnými lidmi v neuměleckém prostředí. Její projekty – experimenty přináší narušení stereotypu, vžitých představ a přispívají k překonání společenské izolace. Akce *Nic* tam není proběhla v roce 2003 ve vesničce Ponětovici. Po ročním výzkumu vesnice a typických činností jednotlivých obyvatel vytvořila Kateřina Šedá harmonogram dne, kterým se po jeden den řídili všichni vesničané. Ve stejnou dobu ráno vstávali, nakupovali, zametali a vařili k obědu rajskou zatímco děti společně jezdily na kolech.

Sama autorka o své akci *Nic* tam není říká: „Chtěla jsem v obci, o které se říká, „*nic tam není*“, přimět lidi k akci, aby se tam něco dělo, a zároveň jsem tam *nic zvláštního nepřinesla*. Chtěla jsem vytvořit nějakou normální situaci, aby to lidi bavilo a současně přimělo ke změně chování. (...) Takže jsem přemýšlela, jak s normálností pracovat. (...) ...uvědomila jsem si, že normálnost lze uvidět tím, že ji nějakým způsobem zmnožím. Rozdala jsem proto občanům Ponětovic dotazník a všech jsem se zeptala, co obvykle dělají v sobotu. Všichni napsali totéž, ale každý to dělal v jiný čas. Tak jsem vytvořila režim jednoho dne, který byl pro všechny závazný, a rok jsem se je snažila přemluvit, aby to dodrželi.“⁴

Více na www.artlist.cz

¹ <http://vvp.avu.cz/idatum/search/autori-109> /online, cit. 23. 3. 2012/

² <http://artlist.cz/?id=976> /online, cit. 23. 3. 2012/

³ <http://artlist.cz/?id=675> /online, cit. 23. 3. 2012/

⁴ <http://www.ceskatelevize.cz/ct24/exkluzivne-na-ct24/osobnosti-na-ct24/96799-umeni-me-vlastne-nejzajima-rika-katerina-seda/> /online, cit. 23. 3. 2012/

3 Informace

Autoři výstavy/

Edith Jeřábková, Jiří Ševčík

Kurátoři/

Edith Jeřábková, Jana Ševčíková, Jiří Ševčík

Koordinátorka/

Rea Michalová

Spolupráce/

Michaela Brixová, Eva Ellingerová, Helena Musilová,
Jana Šmídmajerová

Grafické řešení/

Jan Šerých, Pavel Bosák

Architektonické řešení/

Zbyněk Baladrán

Doprovodný program a studijní materiál/

Zuzana Blochová, Oldřich Bystřický, Michaela Kabátková,
Hana Rosenkrancová, Lucie Štůlová Vobořilová,
Michaela Vrchetová

Místo konání/

Veletržní palác – mezanin, 1. patro respirium
východní křídlo

Termín konání/

9. 3.–1. 7. 2012

Vstupné/

pro školní skupiny (bez programu) 20 Kč / 1 osoba

Vstupné veřejnost/

(sdružené vstupné = výstava a stálé expozice):

180,- Kč / základní

90,- Kč / snížené

240,- Kč/ rodinná vstupenka

Otevírací doba/

denně mimo pondělí 10:00–18:00

Doprava/

tram 12, 14, 17 – zastávka Veletržní
nebo stanice metra C – Vltavská

Doprovodné programy k výstavě/

pro 1. stupeň ZŠ je připraven program Jak se dělá výstava (délka trvání 120 minut), pro 2. stupeň ZŠ program Chvilka bez omezení a pro studenty SŠ program Nebojte se současného umění (délka trvání 120 minut) či program Hodnota umění a umělecká hodnota ve 20. století (120 min). Pro SŠ nabízíme rovněž komentované prohlídky výstavy.

Cena (cena za program + vstupné):

25 Kč / 1 osoba při skupině nad 20 osob,

500 Kč za skupinu do 20 osob,

vstupné pro školní skupinu 20 Kč / 1 osoba

(platí na 1 den), pedagogický doprovod vstup zdarma.

Informace o doprovodných programech/

Lektorské oddělení

Sbírka moderního a současného umění

tel.: 224 301 003

e-mail: vzdelavani@ngprague.cz

www.ngprague.cz

Informace o otevírací době a vstupném/

tel.: 224 301 221

Studijní materiály pro pedagogy k výstavám jsou ke stažení na webových stránkách Národní galerie v Praze:

<http://www.ngprague.cz/cz/1085/sekce/studijni-materialy/>

Tomáš Císařovský, *Štětcem a perem*, 1988
akryl, plátno, Národní galerie v Praze